

Місце висновків Верховного Суду щодо застосування норм права у сучасному вітчизняному правозастосуванні

Євген Лантух

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: lantukhys@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0006-0540-4321*

Отримання Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу [1], загальна глобалізація всіх без винятку відносин, у тому числі правових, та реалії сьогодення зумовили нагальну необхідність швидкого економічного зростання України та імплементацію законодавства Європейського Союзу до національного, створення стійкої, передбачуваної та послідовної правової системи. Саме вона є однією з ключових елементів у формуванні будь-якої держави, її економічних, політичних та міжнародних відносин. Передбачуване законодавство та його правозастосування забезпечує розвиток міжнародно-економічних зв'язків та безперешкодний потік капіталу між країнами, що суттєво впливає на глобальне економічне зростання та процвітання.

Важливу роль у сталості та передбачуваності правозастосування відіграє судова гілка влади, яка в силу своїх повноважень наділена можливістю створювати судові прецеденти та забезпечувати їх стійкість.

Збільшення ролі судового прецеденту в Україні обумовлюється судовою реформою та внесенням змін до Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільного процесуального кодексу України (далі – Процесуальні кодекси), які зокрема:

- визначили, що при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду [2].

- встановили фільтри касаційного оскарження. Згідно з деякими з них касаційне оскарження судових рішень можливе, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду; та/або якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; та/або якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах [3].

Також законодавець надає більшої ваги судовому прецеденту в українському правозастосуванні прийняттям:

- Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», у статті 17 якого вказано, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини та

основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права,

• та Закону України «Про судоустрій та статус суддів», де частиною п'ятою та шостою статті 13 визначено, що висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права.

Конституційний Суд України в останньому абзаці пункту 8 мотивувальної частини рішення від 22.06.2022 у справі № 3-188/2020(455/20) зазначив, що забезпечення сталості та єдності судової практики є основоположною функцією Верховного Суду, яку не може здійснювати інший орган державної влади, зокрема Конституційний Суд України.

У комплексі ці та інші факти дають підставу говорити про все інтенсивніший розвиток судового прецеденту як елементу правової системи України, який відіграє одну з найважливіших ролей у правозастосуванні.

Як зазначає Новікова М. В., смислове значення поняття «джерело права» характеризується тим, що воно зумовлює необхідність його застосування під час регулювання суспільних відносин. З джерела права суб'єкт правозастосування виводить зміст правової норми незалежно від визнання його державою, незалежно від того, чи мають джерела права обов'язкову силу. Саме джерело права може бути покладено в основу рішення суб'єкта правозастосування [4, с. 73].

Тополь Ю. О. окреслює, щоб джерело права набуло якостей державної обов'язковості і загальності, необхідним є його офіційне визнання, тобто санкціонування органами правотворчої влади [5, с. 150].

Аналізуючи вказані підходи науковців та чинне законодавче регулювання, наявні підстави для переосмислення місця та ролі висновків щодо застосування норм права, викладених в постановках Верховного Суду, в правовій системі України.

Зазначені висновки Верховного Суду мають характерні ознаки «джерела права» та санкціоновані державою як обов'язкові для правозастосування. Отже, висновки Верховного Суду вбачається за можливе охарактеризувати як «вітчизняну форму судового прецеденту».

Ключові слова: судовий прецедент; висновки Верховного Суду; джерела права.

Список використаних джерел

1. *Євроінтеграційний портал.* URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/ukrayina-otrymala-status-kandydata-na-chlenstvo-v-yes>.
2. *Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства*

України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII. Сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n6>.

3. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» від 15.01.2020 № 460-IX. Сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-20#n39>.

4. Новікова М. В. Загальні підходи до визначення поняття «джерело права». Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 2. URL: visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2021/09/21_2_ua/%D0%9D%D0%92_2-2021_23.10.21-71-75.pdf.

5. Тополь Ю. О. Джерело та форма права: поняття, зміст, проблема співвідношення. Університетські наукові записки. 2012. № 1. URL: old.univer.km.ua/statti/topol_yu_o_dzherelo_ta_forma_prava_ponyattya_zmist_problema_spivvidnoshennya.pdf.